

АГЕНЦИЈА ЗА ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

**ДЕМОГРАФСКЕ ДЕТЕРМИНАНТЕ УПИСА СТУДЕНАТА У
РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ**

март 2025. године

Садржај

<i>ДЕМОГРАФСКЕ ДЕТЕРМИНАНТЕ УПИСА СТУДЕНАТА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ.....</i>	<i>3</i>
<i> Основне карактеристике демографског развоја Републике Српске.....</i>	<i>3</i>
<i> Основна карактеристике образовне структуре становништва Републике Српске.....</i>	<i>5</i>
<i> Демографске карактеристике уписа ученика и студената у Републици Српској.....</i>	<i>9</i>
<i> Ставови ученика средњих школа у Републици Српској за наставак школовања - резултати анкетног истраживања .....</i>	<i>14</i>
<i> Уписани студенти на други и трећи циклус студија у Републици Српској.....</i>	<i>16</i>
<i> Студенти – страни држављани у Републици Српској.....</i>	<i>17</i>
<i> Прогноза уписа ученика у основним и средњим школама и студената у Републици Српској до 2038. године.....</i>	<i>18</i>
<i>ЗАКЉУЧАК СА ПРЕПОРУКАМА.....</i>	<i>19</i>
<i> Литература и извори .....</i>	<i>22</i>

Проф. др Драшко Маринковић¹
Тим Агенције за високо образовање Републике Српске

ДЕМОГРАФСКЕ ДЕТЕРМИНАНТЕ УПИСА СТУДЕНАТА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

Република Српска се суочава са комплексним демографским процесима који се манифестују константним смањењем броја становника, недовољним рађањем и негативним природним прираштајем, интензивним старењем становништва и емиграцијом фертилног и радноспособног становништва у иностранство. То се одражава и на све мањи број уписаних ученика у основним и средњим школама и студената на високошколским установама. У свим варијантама пројекција будућег демографског развоја простора Републике Српске очекује се наставак неповољних тенденција.

Демографске детерминанте уписа студената у Републици Српској могу се анализирати на основу слjedeћих индикатора: процјене броја становника, података из виталне статистике, анализе салда унутрашњих миграција и статистичких билтена за основно, средње и високо образовање које објављује Републички завод за статистику Републике Српске. За комплетну демографску анализу недостају подаци о вањским миграцијама, што још увијек код нас није обухваћено статистичким праћењем.

Истраживање се базира на демографском методу и системско-структурној анализи званичних података Републичког завода за статистику Републике Српске у периоду школске 2000/01-2023/24. године.

Основне карактеристике демографског развоја Републике Српске

Почетак XXI вијека представља изузетно сложен период у демографском развоју Републике Српске у коме се укупан број становника стално смањује, а природни прираштај од 2002. године има негативне вриједности. Простор Републике Српске се одликује просторно-демографском хетерогеношћу, која се манифестује израженом дисперзијом становништва. Скоро 2/3 становништва Републике Српске концентрисано је у западном дијелу, између Брчко Дистрикта и општине Нови Град, па на територији западно од Дистрикта Брчко живи око 63% становништва.

Идентификацијом основних демографских показатеља становништва Републике Српске уочене су неповољне тенденције у редистрибуцији и успостављању просторно-демографске поларизације, што има

---

¹ Др Драшко Маринковић, ред.проф., Универзитет у Бањој Луци, Природно-математички факултет,
E-mail: drasko.marinkovic@pmf.unibl.org

одраз како у поремећајима у репродукцији, тако и код најважнијих демографских структура. Ове тенденције су у складу са демографском транзицијом која је праћена промјенама у структури активног становништва и све израженијем процесу старења становништва и природне депопулације. Са трендом ниског и негативног природног прираштаја доводи се у питање даљи раст становништва, како на републичком, тако и на локалном нивоу.²

На овом простору овјављен је 2013. године за сада једини Попис становништва, домаћинства и станова, што је од посебног значаја за Републику Српску не само са аспекта демографског пресека и сложених социо-економских оквира популације, него и са аспекта праћења успјешности реализације кључних развојних стратегија.

Према Попису из 2013. године Република Српска је имала 1.170.342 становника³, а према последњој процјени за 2023. годину било је 1.114.819 становника.⁴ Укупан број становника у посљедњем десетогодишту је мањи за 55.523, што не укључује постаке о одсељеним у иностранство.

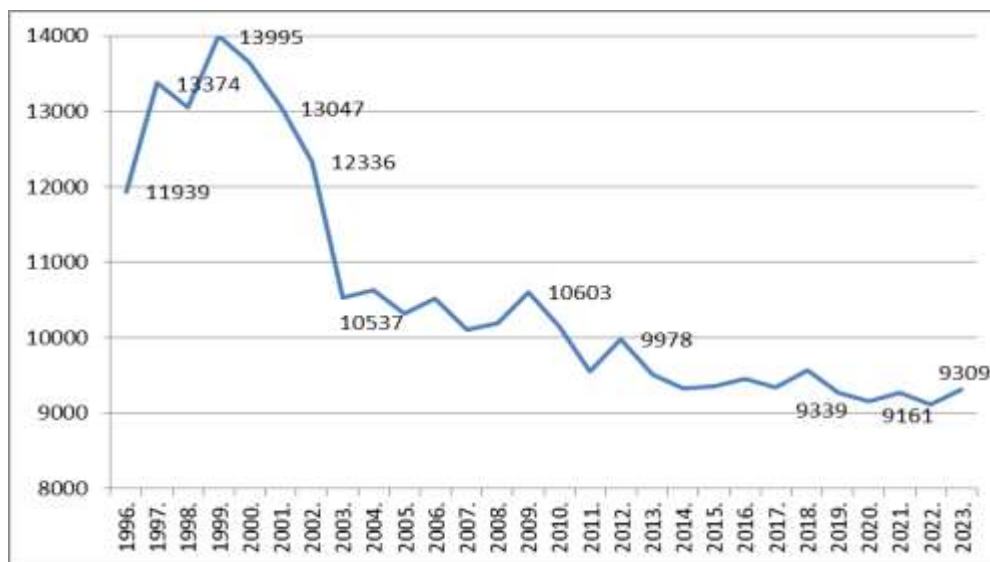

График 1. Број живорођене дјеце у Републици Српској у периоду 1996-2023. године

У периоду 1999-2023. године евидентно је смањење броја живорођених, а од 2011. године је испод 10.000. До сада најмањи број живорођених (9.118) био је 2022. године, да би се 2023. године повећао на 9.309. Број умрлих се дуго године постепено повећавао, а највећи максимум (19.002) био је 2021. године. Последњи подаци за 2023. годину указују да је број умрлих значајно мањи, односно 13.508. Природни

² Маринковић, Драшко и Александар Мајић. 2018. *Становништво Републике Српске – демографски фактори и показатељи*. Монографија. Бања Лука: Универзитет у Бањој Луци, Природно-математички факултет. <https://old.pmf.unibl.org/stanovnistvo-republike-srpske/>

³ Резултати Пописа становништва, домаћинства и станова у Републици Српској 2013. године, Републички завод за статистику Републике Српске, Бања Лука, 2016. https://www.rzs.rs.ba/front/article/2369/?left_mi=None&add=None

⁴ Процјене становништва 2013-2023. 2024. Статистика становништва - годишње саопштење. Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске. https://www.rzs.rs.ba/front/article/6547/?left_mi=34&up_mi=&add=34

прираштај је више од двадесет година негативан, а за 2023. годину такође има негативу вриједност и износи -4.199.⁵

У периоду 1996-2023. године ниједан град и општина у Републици Српској у континуитету нису имали позитиван тренд природног прираштаја. Подаци за 1996. годину указују да је негативан природни прираштај од укупно 64 имало 28 локалних самоуправа, а 2023. године их има само три. Број рођене дјеце се сваке године све више смањује у скоро свим градовима и општинама. Изразито негативан природни прираштаја 2023. године имали су највећи градови: Бијељина (-395), Приједор (-336), Градишка (-239), Добој (-235), Источно Сарајево (-207), Зворник (-176) и Бања Лука (-23).

Важан фактор досадашњег, али ће бити вјероватно и будућег демографског развоја, представља негативан вањски миграциони салдо. То се може темељити само на основу процјена, јер за анализу вањских миграција становништва код нас не постоји статистичко праћење. Према обиму унутрашњих миграција 2023. године 6 градова и 10 општина имају позитиван миграциони салдо. Највеће позитивне вриједности унутрашњег миграционог салда имају водећи регионални центри, односно градови Бања Лука, Бијељина, Источно Сарајево и Требиње. Иако се у ове градове досељава становништво из околних мјеста и имају углавном позитиван салдо унутрашњих миграција то не може утицати на некативне тенденције у природном прираштају.

Посебан демографски проблем је интензивно старење становништва. Тренутно је сваки пети становник Републике Српске старији од 65 година, а 2023. године просјечна старост је била 43,9 година. Удио најмлађе категорије становништва до 14 година старости је 13%, док је удио најстарије категорије становништва старијег од 65 година 22%.

Основна карактеристике образовне структуре становништва Републике Српске

Нивои образовања у образовном систему Републике Српске статистички се прате на основу Међународне стандардне класификације образовања, ISCED-2011 (International Standard Classification of Education). Ова класификација припада међународној породици економских и социјалних класификација Уједињених нација и образовни систем дијели да девет различитих нивоа образовања.⁶

⁵ Демографска статистика, билтен бр. 20, Републички завод за статистику Републике Српске, 2017. Демографска статистика, статистички билтен 2024, Републички завод за статистику Републике Српске, 2024.

https://www.rzs.rs.ba/front/article/6678/?left_mi=34&up_mi=&add=34

⁶ ISCED 0 – образовање у раном дјетињству. Постоје двије категорије програма на ISCED нивоу 0: Образовни развојни програми у раном дјетињству и Предшколско образовање. Образовни програм у раном дјетињству садржајем је осмишљен за дјецу од 0 до 2 године док је програм предшколског образовања осмишљен за дјецу старости од 3 године до почетка основног образовања.

ISCED 1 – Прва фаза основног образовања укључује основно образовање ученика у „нижим разредима“ од I до IV разреда до 2003/2004. године, а од 2003/2004. године од I до V разреда.

ISCED 2 – Друга фаза основног образовања укључује основно образовање ученика у „вишим разредима“ од V до VIII разреда до 2003/2004. године, а од 2003/2004. године од VI до IX разреда.

ISCED 3 – Средње образовање. Програми на овом нивоу обично су осмишљени као припрема за високо образовање, или за стицање вјештина потребних за запослење. Средње образовање укључује опште и стручно образовање. Опште образовање подразумијева програме образовања који су осмишљени са циљем стицања општих знања, вјештина и способности као и припреме за напредније образовне програме на истом или вишем нивоу. Стручно образовање подразумијева програме који су осмишљени у циљу стицања знања, вјештина и способности које су специфичне за одређена занимања или групе занимања. Завршетак ових програма доводи до стручних квалификација које су релевантне за тржиште рада.

ISCED 4 – Постсредње али не високо образовање не сматра се високим образовањем. Програми на овом нивоу су стручни и особе припремају за улазак на тржиште рада. Циљ овог образовања је проширење знања, вјештина и способности лица која су завршила програм на ISCED нивоу 3.

ISCED 5–8 обухвата високо образовање: ISCED 5 (Краткорочно терцијарно образовање), ISCED 6 (Бечелор или први степен факултетског образовања), ISCED 7 (Мастер или други степен факултетског образовања) и ISCED 8 (Докторат или трећи степен факултетског образовања).

На основу UNESCO-ве међународне класификације образовања, образовна структура становништва Српске груписана је у три велика нивоа. Примарни ниво (I) обухвата основно образовање у ширем смислу, становништво без икаквог образовања, лица са непотпуним основним образовањем и становништво са завршеном основном школом. Секундарни ниво (II) обухвата средње образовање у ширем смислу, односно сва лица са средњом школом и особе са специјализацијом последије средње школе. У терцијарни ниво (III) образовања спада све становништво са вишом школом и првим степеном факултета, те лица са завршеном високом школом (факултет/академија /универзитет).

Табела 1. Становништво старо 15 и више година према нивоу образовања, старости и полу у Републици Српској по Попису становништва 2013. године (у %)

Пол	Мушки			Женски			Укупно		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III
15 - 19	68,6	31,2	0,3	70,9	28,8	0,3	69,7	30,0	0,3
20 - 24	6,8	85,5	7,7	6,1	80,1	13,8	6,4	82,9	10,6
25 - 29	8,2	71,3	20,5	7,8	60,0	32,1	8,0	65,8	26,2
30 - 34	12,3	69,5	18,2	13,3	60,5	26,2	12,8	65,1	22,1
35 - 39	19,0	66,9	14,1	22,1	59,9	18,0	20,5	63,5	16,0
40 - 44	20,1	69,5	10,5	24,8	63,9	11,3	22,4	66,8	10,9
45 - 49	17,9	73,1	9,1	24,7	66,1	9,2	21,3	69,6	9,1
50 - 54	19,4	67,6	13,0	33,5	55,5	11,0	26,6	61,4	12,0
55 - 59	27,0	58,3	14,7	50,5	40,7	8,9	39,1	49,2	11,7
60 - 64	35,1	50,3	14,6	63,0	29,0	8,0	49,7	39,1	11,1
65 - 69	42,9	41,0	16,1	73,5	19,8	6,7	59,6	29,5	11,0
70 - 74	53,5	33,0	13,4	85,1	11,5	3,4	71,6	20,7	7,7
75 +	61,3	27,2	11,4	91,0	7,2	1,9	79,6	14,9	5,5
Укупно	28,4	58,9	12,7	44,4	44,2	11,4	36,6	51,3	12,0

Извор: Попис становништва, домаћинства и станова у Републици Српској 2013. године – образовне карактеристике. Републички завод за статистику Републике Српске. Бања Лука 2017. године.
https://www.rzs.rs.ba/front/article/2369/?left_mi=None&add=None

Анализа образовне структуре становништва Републике Српске указује на високо учешће основног и средњег образовања и за европски ниво, низак ниво високообразованих. Према Попису становништва из 2013. године, око половине становништва старог 15 и више година (51,3%) имало је завршено средње образовање. Висок удио становништва био је са основним образовањем (36,7%), док је удио високообразованих био око 12%.

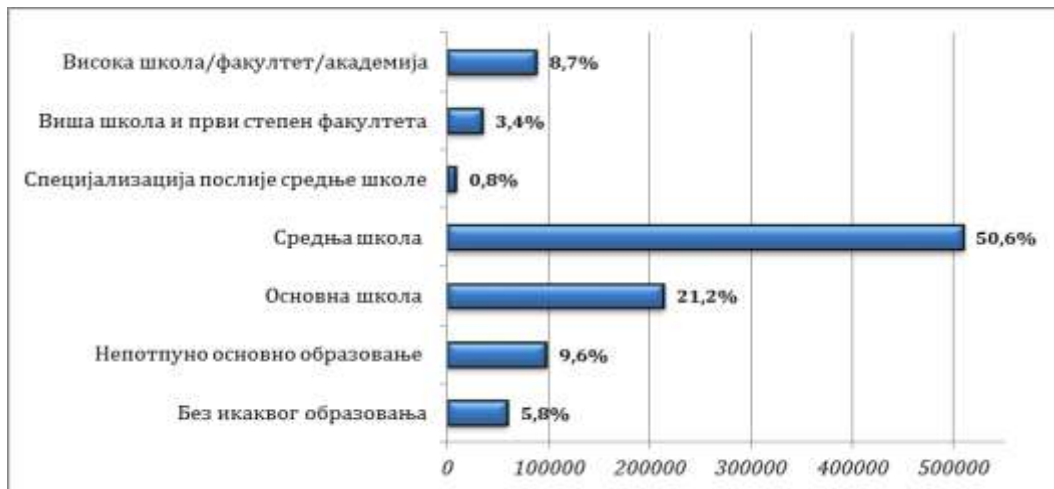

График 2. Становништво Републике Српске старо 15 и више година према завршеној школи према Попису 2013. године⁷

Основну школу завршило је 21,2% становништва, а доста висок удио (5,8%) чине особе без образовања и особе са непотпуним основним образовањем (9,6%). У структури средњег образовања највећи удио је становништва са завршеном средњом школом (50,6%), док је знатно мањи удио становништва са специјализацијом послје средње школе.

Анализа образовне структуре према полу указује на већу заступљеност жена са нижим образовањем у односу на мушко становништво. Од укупног женског становништва старијег од 15 година, 9,5% је без икаквог образовања, 12,3% са непотпуним основним и 22,6% са основним образовањем. Удио мушкараца без икаквог образовања је 1,9%, са непотпуним образовањем 6,9% и са основним образовањем 19,6%. Оваква структура последица је ниског нивоа образовања жена у старијим старосним групама, поготово становништва рођеног прије Другог свјетског рата. Од укупног становништва старијег од 75 година, трећина популације је без икаквог образовања или са непотпуним основним образовањем. Учешће женског становништва у укупном становништву са завршеним примарним образовањем је 62% у односу на мушкарце који чине 38% удјела у овом контингенту становништва. У структури контингента високообразованог становништва веће учешће чине мушкарци захваљујући удјелу мушког пола са завршеном вишом школом и првим степеном факултета. У старосној структури високообразованих до 50 година, знатно је већи број високообразованих жена у односу на мушкарце. Овакве тенденције говоре да ће у будућности број високообразованих жена надмашити број мушкараца у овом образовном контингенту.⁸

⁷ Маринковић, Драшко и Александар Мајић. 2018. *Становништво Републике Српске – демографски фактори и показатељи*. Монографија. Бања Лука: Универзитет у Бањој Луци, Природно-математички факултет. <https://old.pmf.unibl.org/stanovnistvo-republike-srpske/>

⁸ Маринковић, Драшко и Александар Мајић. 2018. *Становништво Републике Српске – демографски фактори и показатељи*. Монографија. Бања Лука: Универзитет у Бањој Луци, Природно-математички факултет. <https://old.pmf.unibl.org/stanovnistvo-republike-srpske/>

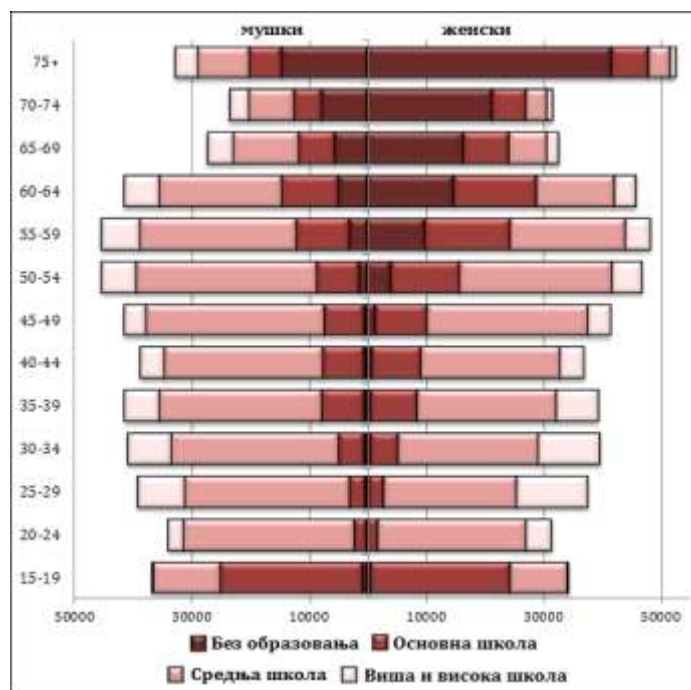

График 3. Становништво Републике Српске старо 15 и више година према завршеној школи, по старости и полу, према Попису 2013. године⁹

Из графика 3. уочава се повезаност између школске спреме, полне и старосне структуре становништва у Републици Српској. Удио становништва без образовања значајно се повећава након 50-те године старости. У старијим старосним контингентима, уочава се и до три пута већи број необразованих жена у односу на мушко становништво. Кохорта од 15 до 19 година представља старосну групу са највећим учешћем основне школе. Средња школска спрема најдоминантнији је ниво образовања од 20-те године до краја радног контингента (до 65 година). С обзиром на ниже нивое образовања жена у старијим старосним групама, мушко становништво има већу заступљеност у структури средњег образовања. Виша и висока школска спрема највише су заступљене у контингенту млађег зрелог становништва, у којем веће учешће има женска популација. У старијим петогодиштима, већа је заступљеност високообразованих мушкараца у односу на жене.

Највећи проценат високообразованог становништва на нивоу Републике Српске имају административни, управни и универзитетски центри: Бања Лука (22,1% високообразованог становништва), Источно Ново Сарајево (22,0%), Требиње (19,6%), Источна Илиџа (18,9%) и Пале (18,0%). Са регионалног аспекта, простор источне Херцеговине има већи удио високообразованих лица у односу на остатак Републике Српске.¹⁰

⁹ Исто, ...

¹⁰ Маринковић, Драшко и Александар Мајић. 2018. *Становништво Републике Српске – демографски фактори и показатељи*. Монографија. Бања Лука: Универзитет у Бањој Луци, Природно-математички факултет. <https://old.pmf.unibl.org/stanovnistvo-republike-srpske/>

Демографске карактеристике уписа ученика и студената у Републици Српској

У последњих двадесет година у Републици Српској је све мање уписаних ученика у основне и средње школе, као и студената на високошколске установе. Демографска основа уписа је број живорођене дјеце, али значајан утицај има емиграција становништва. Анализом броја уписаних ученика у основне и средње школе и студената на високошколске установе у периоду школске 2000/01-2023/24. године може се пратити на основу података из табеле 2.

Табела 2. Број рођених, укупан број уписаних ученика у основним и средњим школама и студената у Републици Српској у периоду школске 2000/01-2023/24. године

Година	Број рођених	Школска година	Основна школа		Средња школа		Упис на студије	
			Укупно	I разред	Укупно	Матуранти IV разред	I година (I пут)	Укупно
2000.	13.955	2000/01.	118.504	13.102	54.340	8.120	5.123	15.283
2001.	13.699	2001/02.	114.265	15.286	52.293	7.624	5.396	16.969
2002.	12.336	2002/03.	114.098	14.470	51.948	8.090	5.977	18.618
2003.	10.537	2003/04.	124.802	11.391	51.577	7.928	7.112	21.717
2004.	10.628	2004/05.	122.434	12.091	51.556	8.968	7.646	24.421
2005.	10.322	2005/06.	119.405	11.856	50.754	8.908	9.134	27.421
2006.	10.524	2006/07.	116.451	11.831	50.858	9.197	10.508	32.969
2007.	10.110	2007/08.	114.999	11.382	48.821	9.426	9.260	35.099
2008.	10.198	2008/09.	112.884	10.824	46.938	9.439	10.463	41.246
2009.	10.603	2009/10.	108.322	10.707	48.225	10.044	9.796	43.928
2010.	10.147	2010/11.	104.625	10.637	48.788	8.888	10.258	45.966
2011.	9.561	2011/12.	100.966	10.469	50.452	9.118	9.126	46.547
2012.	9.978	2012/13.	98.599	10.133	49.367	10.941	8.559	44.720
2013.	9.510	2013/14.	96.524	10.127	46.421	10.323	8.538	41.988
2014.	9.335	2014/15.	95.223	10.550	43.975	10.236	7.856	39.735
2015.	9.357	2015/16.	93.670	10.660	42.089	8.944	7.554	37.390
2016.	9.452	2016/17.	92.312	10.273	41.136	8.833	6.513	34.792
2017.	9.339	2017/18.	90.995	9.841	39.831	8.532	5.939	31.850
2018.	9.568	2018/19.	89.630	9.751	38.499	8.536	5.342	29.006
2019.	9.274	2019/20.	87.956	9.421	37.206	8.137	4.934	26.980
2020.	9.161	2020/21.	86.435	9.169	36.405	7.739	5.304	25.735
2021.	9.274	2021/22.	85.137	9.125	36.615	7.516	5.086	24.807
2022.	9.118	2022/23.	84.431	9.206	34.998	7.502	5.186	24.267
2023.	9.309	2023/24.	83.708	9.033	34.825	7.320	4.863	23.709

Извор: Статистички годишњак Републике Српске за 2023. годину, (2024). Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске <https://www.rzs.rs.ba/front/category/8/>; Демографска статистика, Статистички билтен 2024. (2024) Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске. https://www.rzs.rs.ba/front/article/6678/?left_mi=34&up_mi=&add=34; Основно образовање 2023/24. Статистички билтен 2024. (2024). Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске https://www.rzs.rs.ba/front/article/6548/?left_mi=None&add=None; Средње образовање 2023/24. Статистички билтен 2024. (2024). Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске https://www.rzs.rs.ba/front/article/6574/?left_mi=None&add=None; Високо образовање 2023/24. Статистички билтен 2024. (2024). Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске <https://www.rzs.rs.ba/front/category/264/>

Основна школа је дио обавезног деветогодишњег образовног процеса у Републици Српској, који од школске 2003/04. године обухвата сву дјецу у старосном интервалу између шесте и петнаесте године живота. У школској 2000/01. години у основним школама у Републици Српској укупно је уписано 118.504 ученика. Највећи број уписаних био је у школској 2003/04. години када је уписано 124.539 ученика, јер је уписана генерација дјеце од шест година у прве разреде. Од те школске године број ученика у основним школама се константно смањује, да би у школској 2023/24. години био до сада најмањи 83.708 ученика. Апсолутно смањење у периоду школске 2003/04-2023/24. године износи 40.831, што је за 32,8% мање уписаних ученика у основне школе.

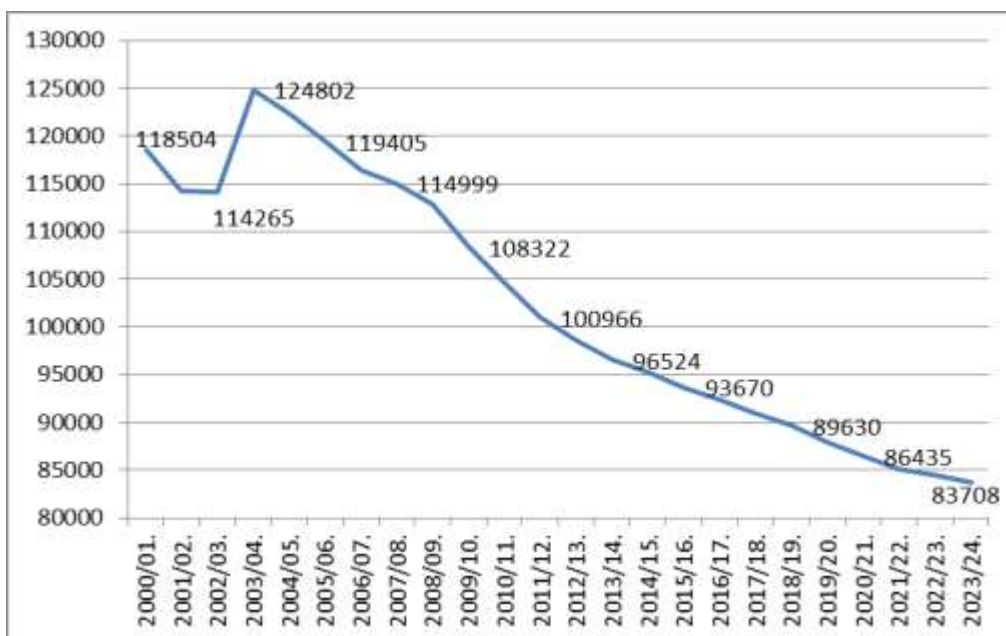

График 4. Укупан број уписаних ученика у основним школама у Републици Српској у периоду школске 2000/01-2023/24. године

Према анализи броја уписаних ученика у прве разреде у основним школама највише (15.286) било је у школској 2001/02. години, да би се број уписаних у школској 2008/09. години смањио испод 11.000, а од 2017/18. пао испод 10.000. Као посљедица мањег броја живорођене дјеце али и емиграције становништва у школској 2023/24. години у прве разреде је уписано само 9.033 ученика, што је до сада најмање. Укупно смањење броја уписаних првачића у периоду школске 2001/02-2023/24. године износи 6.253 или 40,9%, што је у просјеку за око 284 сваке године.

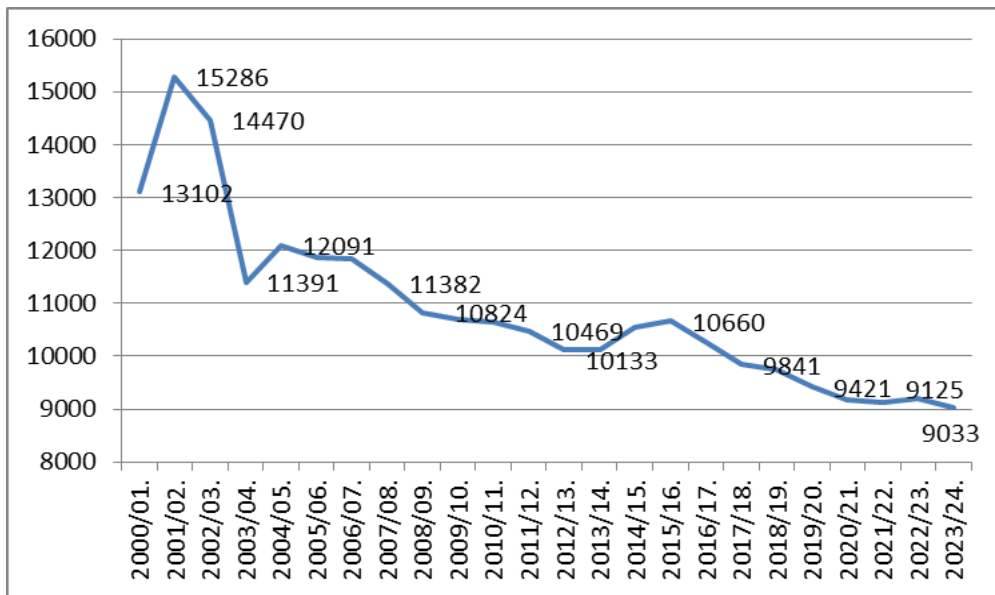

График 5. Број уписаних ученика у прве разредe у основним школама у Републици Српској у периоду у периоду школске 2000/01-2023/24. године

Број ученика у средњим школама у Републици Српској константно се смањује од школске 2000/01. године када је било 54.340 ученика. У периоду школске 2006/07-2011/12. године уписани број средњошколаца је варирао између 46.938 и 50.858. Од школске 2012/13. број уписаних средњошколаца је мањи од 50.000, а од школске 2017/18. године и испод 40.000. У школској 2023/24. години у средњим школама укупно је уписано 34.825 ученика, што значи да се у односу на школску 2000/01. годину број уписаних смањио за 19.515, што је за 35,9%.

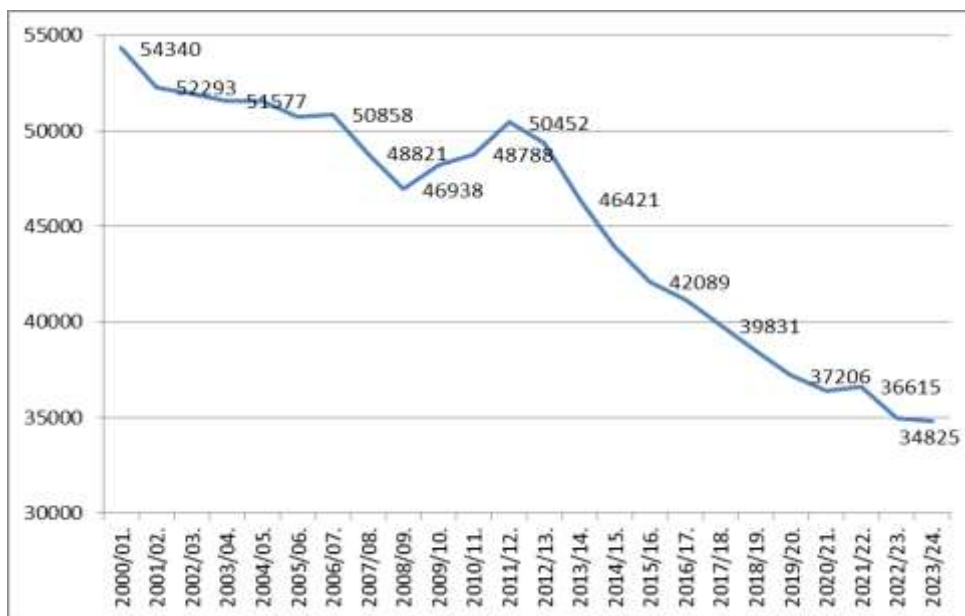

График 6. Број уписаних ученика у средњим школама у Републици Српској у периоду школске 2000/01-2023/24. године

Матуранти који су завршили четврте разреде средњих школа стичу право пријаве на конкурсе за упис у високошколске установе у Републици Српској. Њихов број је био промјењив до школске 2014/15. године и варирао је између 7.624 у школској 2001/02. години и 10.941 у школској 2012/13. години.

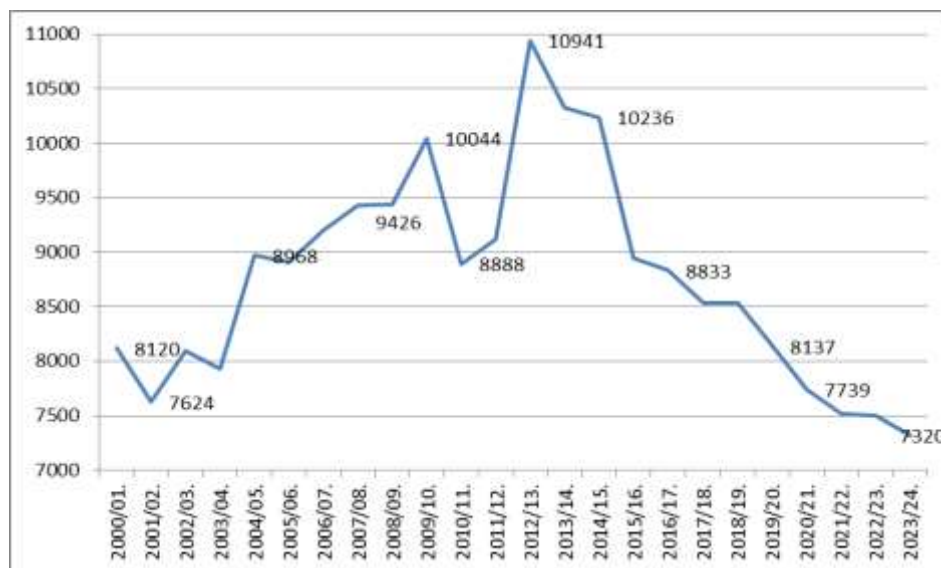

График 7. Број уписаних матураната у средњим школама у Републици Српској у периоду школске 2000/01-2023/24. године

У школској 2014/15. години број матураната је био 10.236, што је било последњи пут више од 10.000. Од школској 2015/16. број матураната је мањи од 9.000, а од школске 2020/21. године и испод 8.000. У школској 2023/24. години број матураната је био 7.320.

Смањење броја матураната директно се одражава потенцијални број уписаних студената на први циклус студија на високошколске установе у Републици Српској. Ово је посебно важно када се у обзир узме чињеница да наше факултете у више од 95% случаја уписују студенти са простора Републике Српске.

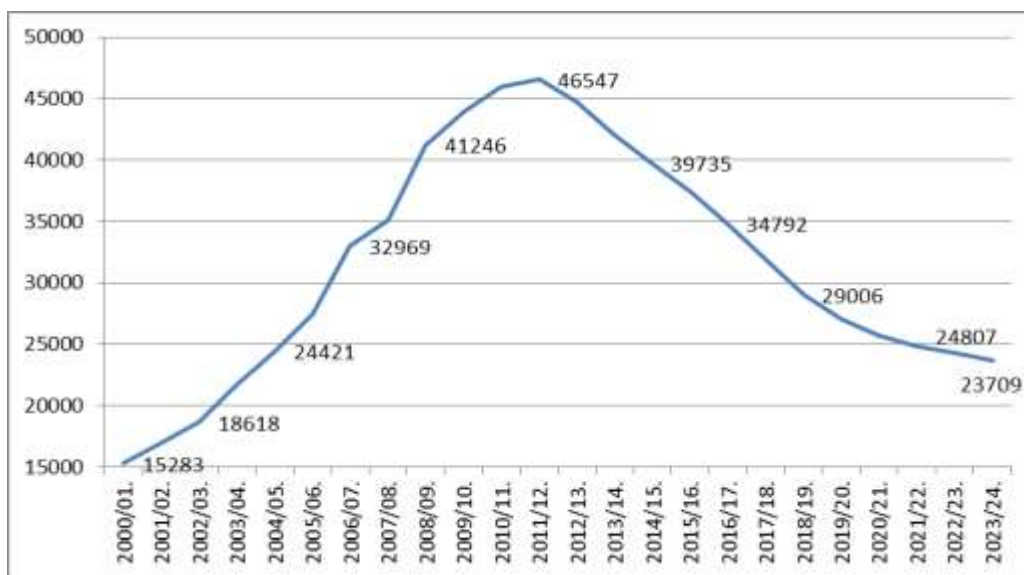

График 8. Број уписаних студената на први циклус студија високошколске установе у Републици Српској у периоду школске 2000/01-2023/24. године

Укупан број студената у Републици Српској се константно повећавао у периоду школске 2000/01-2011/12. године. Школске 2000/01 године је било 15.283 студента, а школске 2011/12. године максималних 46.547 студената. У том периоду апсолутно повећање броја студената било је 31.264 студента, што је 67,2%. Од школске 2011/12. године почиње постепено смањење броја студената у Републици Српској. У периоду школске 2011/12-2022/23. године укупан број студената је мањи за 22.838, што је 49,1%. У школској 2023/24. години укупно је уписано 23.709 студената.

Према анализи броја први пут уписаних студената (бруцоша) у прве године студија на високошколским установама у Републици Српској може се констатовати значајна неравномјерност, јер је у школској 2000/01. години било уписано 5.123 бруцоша, да би за само шест година број уписа био скоро удвостучен, па је школске 2006/07. године број уписаних био 10.508. У наредних пет година број уписаних бруцоша кретао се између 10.463 колико их је уписано школске 2008/09. године и 9.126 колико је било уписаних у школској 2011/12. години. Након овог периода константно се смањивао број првоуписаних студената. Од школској 2013/14. број бруцоша је мањи од 8.000, од школске 2015/16. године је испод 7.000, а од школске 2016/17. године и испод 6.000. У периоду школске 2017/18-2022/23. године у просјеку је било око 5.300 уписаних бруцоша. У школској 2023/24. години број први пут уписаних студената био је 4.863.

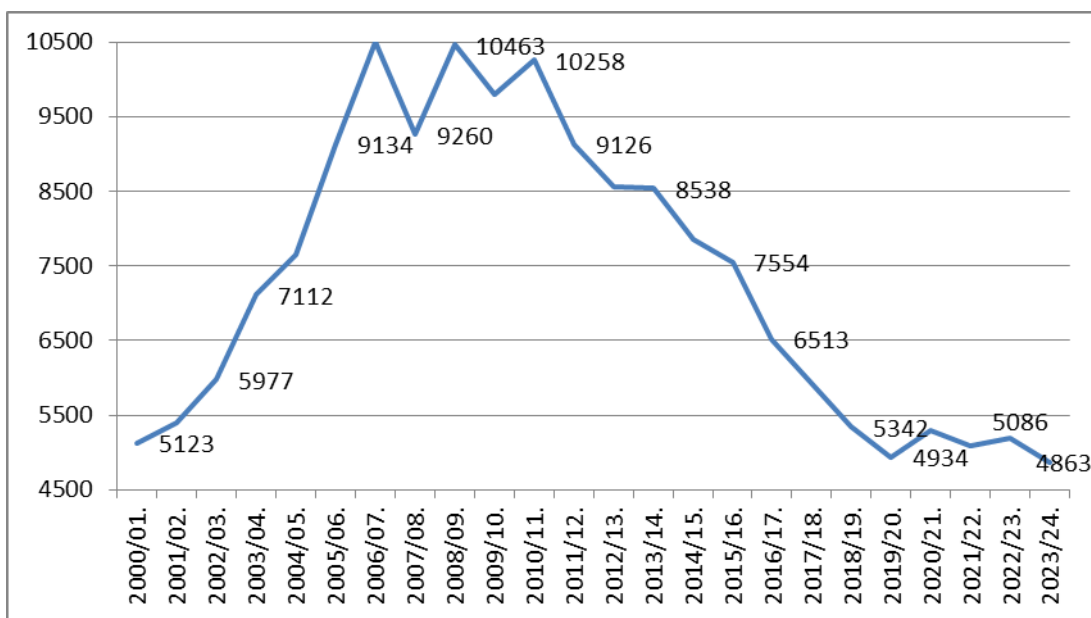

График 9. Први пут уписани студенти (бруцоши) на први циклус студија високошколске установе у Републици Српској у периоду школске 2000/01-2023/24. године

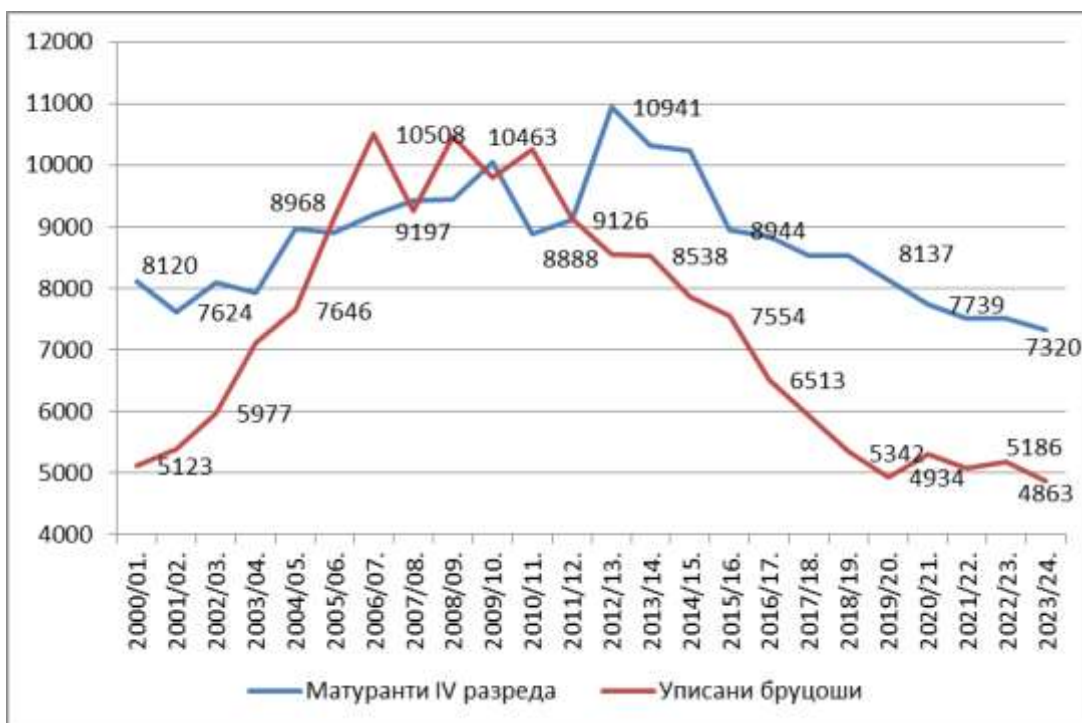

График 10. Матуранти четвртих разреда средњих школа и први пут уписаних студената на први циклус студија високошколске установе у Републици Српској у периоду школске 2000/01-2023/24. године

Упис студената на високошколске установе у Републици Српској је у протеклих двадесетак година прошао кроз транзициони период. Посебно треба истаћи чињеницу да у протеклом периоду високошколске установе у Републици Српској нису уписивали само матуранти четвртих разреда средњих школа. Број уписаних студената у периоду школске 2005/06.-2011/12. године је најчешће био већи од броја матураната, што значи да су се на високошколске установе, поготову у приватном власништву, уписивала и већ запослена лица. Касније смањење броја уписаних студената је у директној вези и са чињеницом да је значајан дио ове популације већ стекао академска звања.

Ставови ученика средњих школа у Републици Српској за наставак школовања - резултати анкетног истраживања

Наставак даљег школовања је важна прекретница за лични развој и промјену понашања код сваког појединца. Најважнији фактори за наставак образовања су лични интерес за поједине студије и каснија могућност лакшег проналаска запослења. Кључни фактори приликом уписа на факултете требали би бити мотивација и интересовање, односно позитиван став средњошколаца према наставку школовања на универзитетима. У последње двије деценије значајан број матураната упише високошколске установе у иностранству.

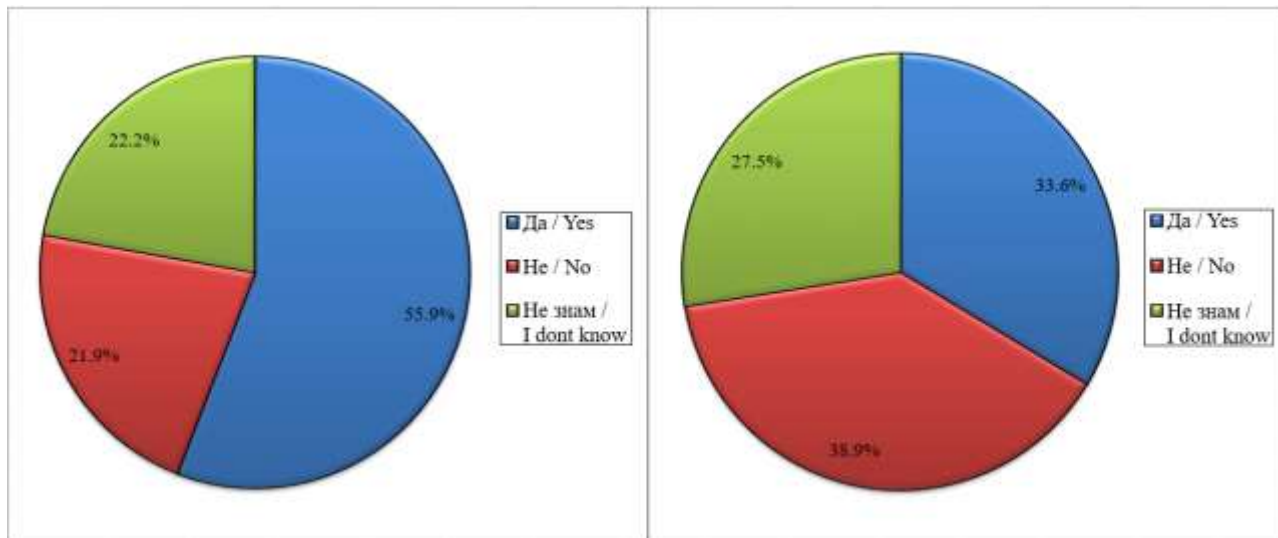
Резултати спроведеног анкетног истраживања о ставовима ученика средњих школа за наставак школовања објављени су у раду под насловом: *Анализа фактора и ставова ученика средњих школа за*

наставак школовања.¹¹ Из спроведене анкете види се врло јасна намјера младих људи, што се може искористити код доношења различитих стратешких докумената у Републици Српској. То је од посебне важности ако се желе остварити стратешки национални циљ да се повећа удио високообразованог становништва.

Анкетно истраживање је урађено на бази резултата анонимног анкетног упитника у свих 46 локалних заједница, које на својој територији имају барем једну средњу школу или средњошколски центар. Анкета је спроведена у 84 од укупно 93 средње школе на територији Републике Српске у периоду 24.04.2023.–05.05.2023. године. Обухваћени су сви пунољетни ученици трећих и четвртих разреда средњих школа, од чега је укупно анкетирано 9.188 ученика или 83,5% од укупне пунољетне средњошколске популације.

Резултати добијени овим истраживањем у коме се констатује релативно низак степен аспирације средњошколаца у Републици Српској за наставком школовања. То најбоље илуструје податак да тек 55,9% пунољетних испитаника трећих и четвртих разреда жели на настави процес образовања на високошколским установама. На другој страни, 21,9% нема намјеру да настави школовање, док је 22,2% анкетираних још увијек је неодлучно у вези са наставком академског образовања.

Алармантно звучи податак да од укупног броја средњошколаца у Републици Српској који желе наставити школовање, њих 33,6% жели студирати у Републици Српској, чак 38,8% не жели, док је 27,5% неодлучних.

Графикони 11 и 12. Ставови ученика средњих школа о намјерама за наставак школовања (лијево) и за наставак школовања у Републици Српској (десно)¹²

Највећи број анкетираних средњошколаца, скоро 2/3 (64,0%), своје школовање желе да наставе у Републици Србији. Међу осталим одговорима за наставак школовања Словенију је одабрало 9,7% ученика, Аустрију 7,2%, Њемачку 6,6%, Хрватску 1,6%, док се за други избор (остало) одлучило 11,0% анкетираних

¹¹ Маринковић, Д., Мајић, А., & Петрашевић, А. (2023). *Анализа фактора и ставова ученика средњих школа за наставак школовања*. Гласник/Herald, 27, 149–179. <https://doi.org/10.7251/HER2327149M>

¹² Маринковић, Д., Мајић, А., & Петрашевић, А. (2023). *Анализа фактора и ставова ученика средњих школа за наставак школовања*. Гласник/Herald, 27, 149–179. <https://doi.org/10.7251/HER2327149M>

испитаника. Од осталих одговора највећи број жели да студира у Федерацији БиХ, као и Италији и Великој Британији.

Регионалном анализом уочавају се велики диспаритети између појединих регионалних цјелина, с обзиром да средњошколци из источних дијелова Републике Српске већином преферирају наставак студија у Србији. То потврђује податак да чак 85,3% средњошколаца који своје школовање планирају наставити у иностранству, одлучили су се за Србију, слично као и њихови вршњаци из регије Биач (84,0%). Високе аспирације за студирањем у Републици Србији регистроване су и у регијама Семберија (75,7%), Сарајевоманија (65,3%) и Добој (63,8%). Најмање интересовање за наставак школовања у Србији регистровано је у регији Бања Лука (41,6%) и регији Приједор (48,0%). Интересантно да ученици из општина и регија на крајњем западу Републике Српске имају веће афинитете за наставаком студија у Аустрији, Словенији и Њемачкој.

Анализа фактора и ставова ученика средњих школа за наставак школовања представља једну од кључних карика у разумијевању комплексне демографске слике Републике Српске. Посљедице смањења броја уписаних студената у будућности се може негативно рефлектовати на укупан друштвено-економски развој преко смањења високообразованог радног контингента, нарушене старосне структуре и укупне депопулације.¹³

Уписани студенти на други и трећи циклус студија у Републици Српској

Према подацима из статистичког билтена за високо образовање за 2024. годину може се констатовати прилично константан упис студената на други циклус студија у високошколске установе у Републици Српској у периоду школске 2018/2019-2023/24. године. Варијација уписа је била између 2.109 уписаних у школској 2019/2020. години и 2.430 колико је уписано у школској 2020/2021. години. У школској 2023/2024. години на други циклус студија укупно је уписано 2.162 студента.

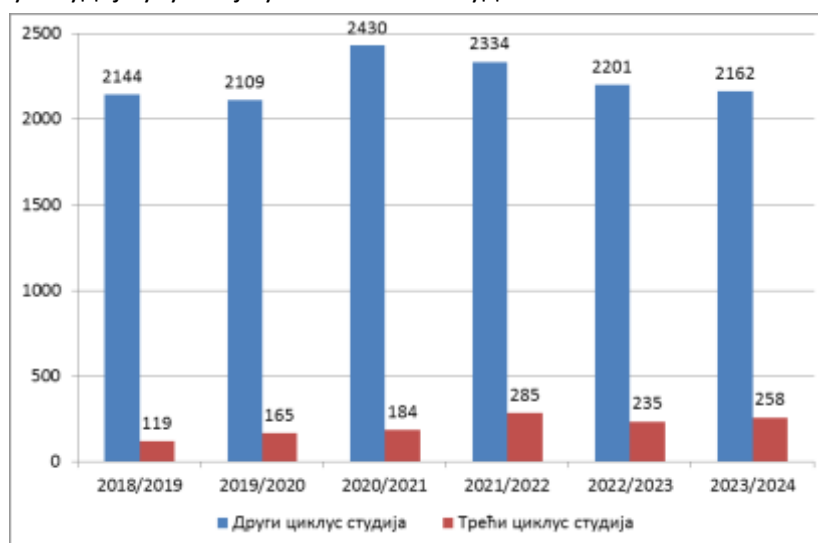

График 13. Студенти уписани на други и трећи циклус студија високошколске установе у Републици Српској у периоду школске 2018/19-2023/24. године

¹³ Маринковић, Д., Мајић, А., & Петрашевић, А. (2023). *Анализа фактора и ставова ученика средњих школа за наставак школовања*. Гласник/Herald, 27, 149–179. <https://doi.org/10.7251/HER2327149M>

Упис на трећи циклус студија је у порасту, због све већег броја акредитованих студијских програма. Највећи број уписаних студената на трећи циклус студија био је 285 у школској 2021/22. години. На трећи циклус студија у школској 2023/2024. години укупно је уписано 258 студената.¹⁴

Студенти – страни држављани у Републици Српској

Према подацима из статистичког билтена за високо образовање за 2024. годину на високошколским установама у Републици Српској у школској 2023/24. години уписан је значајан број студената – страних држављана. Највећи број студената – страних држављана се уписало на први циклус студија.

Табела 3. Студенти – страни држављани уписани у високошколске установе у Републици Српској у школској 2023/24. години

Држава	Циклус студија		
	Први	Други	Трећи
Србија	1.148	92	33
Црна Гора	403	8	4
Хрватска	91	2	2
Италија	31	0	0
Остале европске земље	47	2	0
Азија	386	0	0
Африка	9	0	0
Сјеверна Америка	3	0	0
Аустралија	0	4	4
Остало	0	2	0

Извор: Високо образовање 2023/24. Статистички билтен 2024. (2024). Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске <https://www.rzs.rs.ba/front/category/264/>

Од укупно 2.118 студената – страних држављана на првом циклусу студија највише је из Србије 1.148 или 54,2%. На другом мјесту су студенти из Црне Горе, док су на трећем мјесту студенти са простора Азијског континента. Значајан број студената – страних држављана на првом циклусу студија је из Хрватске (91) и Италије (31), а знатно мањи из Африке и Сјеверне Америке. И на другом и на трећем циклусу студија на високошколским установама у Републици Српској доминирају студенти – страни држављани из Србије, знатно мање из Црне Горе и Хрватске. На другом и трећем циклусу студија је и по четири студента који су држављани Аустралије.

У току 2023. године највише студената – страних држављана који су завршили први циклус студија у Републици Српској је било из Србије (294), затим из Црне Горе (87) и Хрватске (18) и Словеније (2). Такође, на другом циклусу студија од страних држављана највише мастер радова су одбранили студенти из Србије

¹⁴ Високо образовање 2023/24. Статистички билтен 2024. (2024). Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске <https://www.rzs.rs.ba/front/category/264/>

(41), а знатно мање из Хрватске (7) и Црне Горе (3). Исте године титулу доктора наука су стекла 3 држављана Србије и један из Црне Горе.¹⁵

Прогноза уписа ученика у основним и средњим школама и студената у Републици Српској до 2038. године

Према прогнози будућег уписа на високошколске установе у Републици Српској треба очекивати наставак неповољних тенденција које, прије свега условљава демографски потенцијал, емиграција становништва, али и мањак жеље да средњошколци наставе студије. Прогноза уписа ученика у основним и средњим школама и студената на високошколским установама у Републици Српској до 2038. године углавном ће зависити од демографског капацитета. Према овој прогнози основну школу би од 2033. године уписивало мање од 8.000 ученика, што је за око 14% мање у односу на школску 2023/24. годину. Истовремено би и број матурана IV разреда средњих школа од 2033. године могао бити мањи од 6.000, што је за око 18% мање у односу на школску 2023/24. годину.

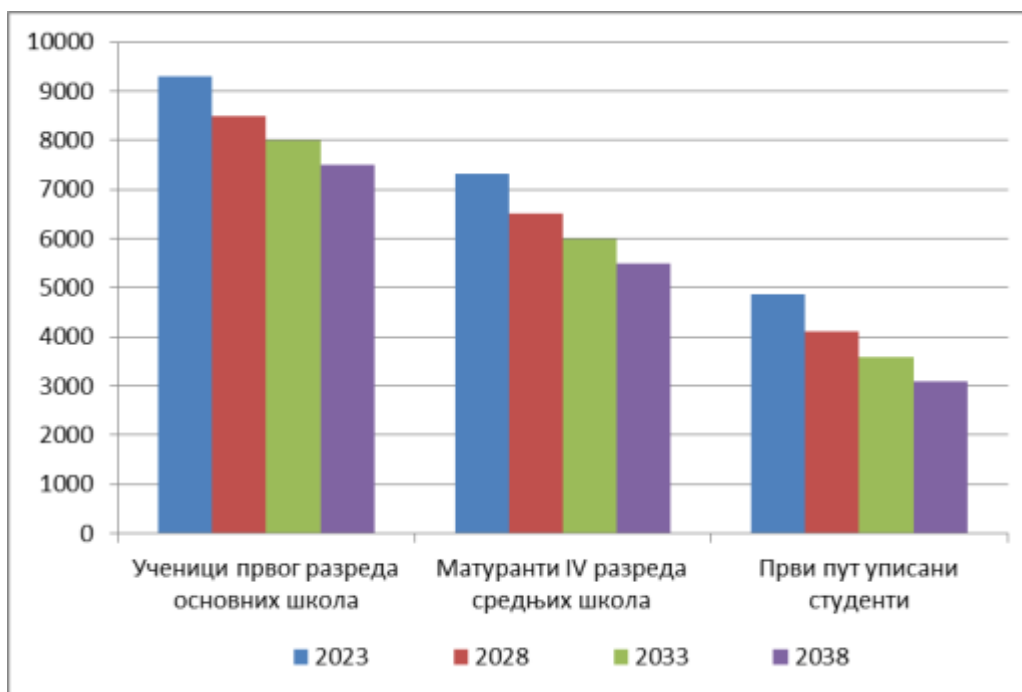

График 14. Прогноза уписа ученика у основним и средњим школама и студената у Републици Српској за период 2023-2038. године

¹⁵ Високо образовање 2023/24. Статистички билтен 2024. (2024). Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске <https://www.rzs.rs.ba/front/category/264/>

Од свих образовних контингената највеће смањење у будућности би се могло очекивати код броја уписаних студената на високошколске установе у Републици Српској. Према овој прогнози усљед све мањег броја матураната који завршавају четврте разреде средњих школа, али и због све мање заинтересованости за студије на нашим високошколским установама можемо очекивати да број уписаних студената у наредном периоду буде мањи и до 35%. Односно број уписаних студената у прве године студија би од 2033. године могао бити мањи 4.000. Ако би се тај број број подијелио са бројем високошколских установа и студијских програма може се констатовати да ће просјечно бити значајно мањи студената по скоро свим студијским програмима.

ЗАКЉУЧАК СА ПРЕПОРУКАМА

У савременим развијеним друштвима, главни покретач друштвено-економског развоја је развој људских ресурса кроз образовање, па би то требао бити и један од приоритета у Републици Српској. Квалитетније образовање требало би да осигура одрживи национални развој и успјешне реформске процесе, што је претпоставка бржег друштвеног развоја.

Демографски развој Републике Српске у последњих двадесетак година има неповољне тенденције које се претпостављају и у свим варијантама будућих пројекција. Недовољно рађање, повећање укупног старења становништва и константна емиграција младог и фертилног становништва пријете да буду ограничавајући фактор демографског развоја. Очигледно је да ће се све повећавати број становништва у градовима и регионалним центрима, док ће на селима бити све мањи број становника. Бројни одласци становништва из села у градове изазваће одумирање мањих мјеста, па ће она постати само тачке на географским картама.

Анализа броја уписаних ученика у основне и средње школе, а посебно броја уписаних студената у прву годину студија на високошколским установама у Републици Српској представља једну од кључних карика у разумијевању савремене демографске слике Републике Српске. Промјене у општој стопи наталитета су у директној спрези са промјенама у броју уписаних ученика у основне и средње школе, али и студената на студије, којих је из годину у годину све мање. Тренутне тенденције указују да се у просјеку сваких пет година изгуби по једна генерација ученика у основним школама.

Објављени резултати спроведеног анкетног истраживања о ставовима ученика средњих школа за наставак школовања из 2023. године само је потврдило потребу за чешћом анализом фактора и ставова популације на прелазу из средњошколског у високо образовање. Из резултата истраживања видљиво је да средњошколци у Републици Српској имају широк спектар аспирација у вези уписа жељеног студија, а као кључни фактори уписа издвајају се мотивација и интересовања ученика, као и утицај родитеља и пријатеља. Међутим, постоји потреба за константним информисањем ове популације у циљу развоја њихових компетенција, а тако и будућих ставова приликом избора врсте студија, али и мјеста студирања.

Динамика смањења броја уписаних ученика у основним и средњим школама у Републици Српској има за посљедицу и мањи број уписаних студената на високошколске установе у Републици Српској. Сукцесивно смањење је посљедица различитих фактора, међу којима највећи утицај има смањење демографског капацитета. Посљедице смањења броја усписаних студената на високошколске установе у Републици Српској ће се посебно рефлектовати на квалификациону структуру и укупан друштвено-економски развој.

Један од највећих изазова за Републику Српску је подстицање и промовисање вриједности које доприносе демографском развоју. То се може постићи повећањем прилика и заинтересованости младих за студије и за останак у Републици Српској. Један од приоритета би требао бити усклађен систем високог образовања и привредног развоја, стварањем радне снаге која може да одговори дугорочним, средњорочним и краткорочним потребама и приоритетима привредног развоја. Уз константну подршку и посредовање тржишта рада неопходно је и стално усклађивање уписне политике високообразовних институција са потребама социо-економског развоја.

Један од приоритетних циљева Стратегије демографске обнове би требао бити квалитетније и усклађено високо образовање са потребама привреде и тржишта рада, брже запошљавање, подстицање на планирање породице и рјешавање стамбеног питања младих. Због тога што се ради о мултисекторском проблему и изазову, који значајно превазилази капацитете и могућности једног сектора, кључни задатак Стратегије демографског обнове је да ово питање буде постављено и као приоритет у Стратегији високог образовања, али у свим релевантним секторским стратегијама у Републици Српској.

С обзиром на демографске изазове и све наведене показатеље који утичу на смањење броја студената, препоручује се високошколским установама да се усмјере на дугорочне стратегије развоја које ће посебну пажњу посветити превазилажењу ових препрека. У том погледу препоручују се неке од сљедећих активности:

1. Интернационализација и привлачење страних студената

- **Развој студијских програма на енглеском језику** по угледу на студијске програме медицине на два јавна универзитета у областима које су глобално атрактивне (информатика, инжењерство, бизнис, туризам, међународни односи, пољопривреда, али и умјетност, психологија, односи с јавношћу итд).
- **Циљано промовисање програма у земљама са вишком студентске популације** (Индија, Пакистан, Египат, Нигерија, Кина).
- **Успостављање партнерстава са универзитетима и агенцијама за регрутацију студената** у земљама које већ имају традицију слања студената у иностранство.
- **Флексибилне процедуре за добијање студентских виза и боравишних дозвола**, интензивирати сарадњу са надлежним институцијама.
- **Стипендије и подстицаји за стране студенте**, посебно за дефицитарне студијске програме.
- **Подршка у прилагођавању** (курсеви локалног језика, менторство, културни догађаји).
- Омогућавање страним студентима да учествују у **праксама и радним програмима** у земљи студирања.

2. Дигитализација и развој образовања на даљину

- Покретање **студијских програма на даљину**, који могу привући студенте из иностранства, а да не морају физички да бораве у земљи.
- Развој **МООС (Massive Open Online Courses)** програма - масовних отворених онлајн програми који омогућавају великим групама студената да уче путем интернета, без ограничења у погледу географске локације или претходних квалификација. Ови курсеви би могли бити увод у академске програме и служити као начин за привлачење студената.
- **Хибридни и модуларни програми који омогућавају већу флексибилност** (на примјер, студенти могу прву годину завршити онлајн, а затим наставити уживо).

3. Програми мобилности и двојних диплома

- Партнерства са престижним универзитетима с циљем организовања **double degree/joint degree** програма.
- Интензивирање мобилности студената и професора кроз **Erasmus+ и друге програме** мобилности.
- **Стратегије** прихватања студената који су започели студије у земљама са кризним ситуацијама.

4. Ревитализација домаћег студентског корпуса

- Прилагођавање студијских програма потребама тржишта рада, **развој студијских програма** како би се мотивисали домаћи студенти да остану у земљи.
- **Финансијска подршка** студентима из руралних подручја и социјално угрожених категорија.
- Интензивирање сарадње са **привредом и праксом** у развоју студијских програма и реализацији праксе.
- **Програми умрежавања** са послодавцима ради боље запошљивости након студија.
- Интензивнија сарадња са **алмунистима** високошколских установа с циљем промоције студијских програма.
- Програми **студијског рада (work & study)** који би омогућили студентима да зарађују током студија.

5. Специјализација и истраживачки фокус

- Усмјеравање универзитета ка **ниши у којој могу бити конкурентни** (нпр. одређена научна област, технолошке иновације, сарадња са привредом).
- **Отварање истраживачких центара** који би привукли студенте заинтересоване за научни рад.

6. Интензивирање сарадње са основним и средњим школама и рана промоција високошколских установа

- **Партнерства са школама** – организовање радионица, гостујућих предавања, лабораторијских вјежби и менторских програма у средњим и основним школама
- **Промоција „Дана отворених врата“ факултета** – омогућити што већем броју ученика да један дан проведу на факултету и стекну осјећај како изгледа студирање.
- **Љетње школе и кампови** – посебно за области у којима опада број студената.
- **Такмичења и стипендије за ученике** – мотивисање талентованих ученика да упишу одређене факултете.
- **Рано усмјеравање ка одређеним професијама** – информисање ученика о перспективама одређених занимања.
- Интензивирање **промоције науке и истраживања**.

Агенција за високо образовања Републике Српске спремна је да пружи пуну подршку високошколским установама у умрежавању са свим надлежним институцијама које могу бити релевантне у остваривању ових стратегија.

Литература и извори

1. *Високо образовање 2023/24*. Статистички билтен 2024. (2024). Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске <https://www.rzs.rs.ba/front/category/264/>
2. *Демографска статистика* – Статистички билтен 2024, (2024). Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске. https://www.rzs.rs.ba/front/article/6678/?left_mi=34&up_mi=&add=34
3. Маринковић, Д. (2014). *Демографске детерминанте популационе политике Републике Српске*. Бања Лука: Универзитет у Бањој Луци, Природно-математички факултет. <https://old.pmf.unibl.org/demografske-determinante-populacione-politike-republike-srpske-2/>
4. Маринковић, Д.; Мајић, А. (2018). *Демографске детерминанте високог образовања у Републици Српској*, Бања Лука: Академија наука и умјетности Републике Српске, Научни скупови, Књига 41, Одјелење друштвених наука, Књига XLV
5. Маринковић, Д. (2015). *Демографска слика Републике Српске на почетку XXI вијека*. Књига XXXIV, Одјелење медицинских наука – књига 10. Бања Лука: Академија наука и умјетности Републике Српске.
6. Маринковић, Д.; Мајић, А. (2018). *Становништво Републике Српске – демографски фактори и показатељи*. Монографија. Бања Лука: Универзитет у Бањој Луци, Природно-математички факултет. <https://old.pmf.unibl.org/stanovnistvo-republike-srpske/>
7. Маринковић, Д., Мајић, А., & Петрашевић, А. (2023). *Анализа фактора и ставова ученика средњих школа за наставак школовања*. Гласник/Herald, 27, 149–179. <https://doi.org/10.7251/HER2327149M>
8. *Основно образовање 2023/24*. Статистички билтен 2024. (2024). Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске https://www.rzs.rs.ba/front/article/6548/?left_mi=None&add=None
9. *Попис становништва, домаћинства и станова у Републици Српској 2013. године - образовне карактеристике*. Републички завод за статистику Републике Српске. Бања Лука 2017. године. https://www.rzs.rs.ba/front/article/2369/?left_mi=None&add=None
10. *Процјене становништва 2013-2023*. (2024). Статистика становништва - годишње саопштење. Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске. https://www.rzs.rs.ba/front/article/6547/?left_mi=34&up_mi=&add=34
11. *Резултати Пописа становништва, домаћинства и станова у Републици Српској 2013. године*, (2016). Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске. https://www.rzs.rs.ba/front/article/2369/?left_mi=None&add=None
12. *Средње образовање 2023/24*. Статистички билтен 2024. (2024). Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске https://www.rzs.rs.ba/front/article/6574/?left_mi=None&add=None
13. Статистички годишњак Републике Српске за 2023. годину, (2024). Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске <https://www.rzs.rs.ba/front/category/8/>